

гарското общество е приковано към развоя на българо-гръцката църковна разпра.

Далеч съм от мисълта да подценявам, нито пък да ревизирам значението на „Дума“ за развитието на революционната мисъл и на революционното дело. Но ако оценяваме значимостта на един вестник по способността на неговите издатели да формират общественото мнение, да изразяват позиция по наболелите проблеми на деня, да предизвикват публичен дебат по приоритетните за нацията въпроси, то с какво Христо Ваклидов да е по-назадничав или по-умерен от представителите на революционната преса? Защо да търсим навсякъде единствено и само революционното, радикалното и него да извеждаме като еманация на възрожденската епоха, а всичко останало (просвета, църковна борба и т.н.) да представяме като второстепенно, като част от общите предпоставки и тенденции, които подготвят условията за националната революция. Прочее, нима целта на историка не е да оцени първо всяко събитие и всеки факт в контекста на своето време и едва тогава да пристъпи към обобщения и сравнителни анализи, пречупени естествено през дистанцията, на която той самият се намира от изучаваната епоха? През почти целия ХХ в., а за съжаление и понастоящем, нашата професионална гилдия прави точно обратното - изработваме си или взимаме наготово някакви удобни схеми, калъпи, клишета и в тях набутваме фактите, събитията и личностите. Така сами се отказваме от възможността да доловим нюансите, да разберем различното, да открием доброто от посредственото, да предадем действителната пъстрота в идейния свят на тогавашното българско общество.

Да се отрекат или да се прекроят поовехтелите, но все още удобни стари схеми, не е лесно. Историците на българската журналистика многократно са коментирали този проблем и имат своята ясно изразена позиция по него. Изкушавам се да отбележа обаче, макар и да не съм сред феновете на т.нар. „въобразена история“, нито пък на самоцелните нови „дискурси“, че са възможни и други подходи. Защо да не използваме като критерий например не идеологическата, а тематичната насоченост на отделните вестници и списания. Повечето от издателите и редакторите сами са заявявали ясно и категорично своите намерения какъв вестник или списание искат да правят. Така „Българска пчела“ коректно се самоопределя като „вестник политически, любословен и търговски“. Едва ли някой читател би се поколебал каква е ориентацията на сп. „Духовни книжки за поучение на всякой християнин“. Ангелаки Савич пък добавя след името на в. „Гражданин“ уточнението, че неговият вестник е „със злободневни закачки“. По сходен начин и Добри Войников отбелязва под името на в. „Оса“, че изданието ще представлява „Лист за български забавителни и смешни работи“. Прочее, любопитно е да се